

κυκλαδικά θέματα

ΧΡΟΝΟΣ Γ'
ΤΕΥΧΟΣ 15

— Γράμματα • Ιστορία • Λαογραφία • Πολιτική • Επίκαιρα —

Σύρος, Ερμούπολη. Η συνοικία του Αγίου Νικολάου όπως φαίνεται από τη θάλασσα.
(Σχέδιο του αρχιτέκτονα Αλέξανδρου Νικ. Λοΐζου)

Σίμος Μ. Συμεωνίδης

ΣΧΟΛΕΙΟ ΣΤΗ ΣΕΡΙΦΟ ΤΟΝ 17ο ΑΙ.

Οι πληροφορίες για την Παιδεία στη Σέριφο κατά τους χρόνους της δουλείας είναι ιδιαίτερα φτωχές. Σε εκθέσεις μάλιστα περιηγητών και μισσιοναρίων, το όμορφο αυτό κυκλαδίτικο νησί παρουσιάζεται με μελανά χρώματα, οι δε κάτοικοί του ως αμαθέστατοι. Στην έκθεση λ.χ. του αποστολικού επισκέπτη Luigi Guarchi επισκόπου Σαντορίνης, σημειώνεται: «*Στη νήσο Σέριφο, όπου δεν υπάρχει κανένα ενδιαφέρον, ούτε κάτοικοι του καθολικού δόγματος που να έχουν ανάγκη από την παρουσία κληρικού, ο σεβασμ. αποστολικός επισκέπτης έμεινε μόνο μισήν ημέρα και ακολούθως επέρασε στη Σίφνο, στις 15 Ιουλίου 1723...*»⁽¹⁾ Οικογένειες που ήθελαν να σπουδάσουν τα παιδιά τους τα έστελναν στη Σχολή του Αγίου Τάφου της γειτονικής Σίφνου ή σε άλλα σχολεία του Ελληνισμού.

Ως πρώτο σχολείο της Σεριφου φέρεται εκείνο που ιδρύθηκε το 1816 με διδάσκαλο τον Λουκά Θεοδ. Λιβανό ή Λιβάνιο, Σεριφιο που είχε σπουδάσει στο Ιάσιο.⁽²⁾ Για τους προηγούμενους αιώνες δεν υπάρχει καμιά σχετική πληροφορία. Έτσι, όταν κατά τις έρευνές μου στο Βατικανό (Αρχεία Προπαγάνδας), ανέκαλυψα ότι πολύ παλαιότερα, κατά το δεύτερο μισό του 17ου αι., είχε λειτουργήσει εκεί σχολείο με εξάριτο μάλιστα διδάσκαλο, ένοιωσα ιδιαίτερη ικανοποίηση. Και μολονότι οι εργασίες του σχολείου εκείνου διήρκεσαν μόλις τρία χρόνια, θεωρώ ότι το γεγονός είναι ι-

διαίτερα σημαντικό για την ιστορία της Παιδείας της μικρής Σεριφου. Τα σχετικά στοιχεία έχουν ως εξής:

1. Στις επίμονες εκκλήσεις του καθολικού επισκόπου της Μήλου Αντωνίου Σέρρα για ενίσχυσή του με κληρικόν, η Αγία Προπαγάνδα αποφάσισε να τοποθετήσει στη Μήλο τον Γεώργιο Πέρη, από τη Σύρα, που τότε είχε τελειώσει τις σπουδές του στη Ρώμη (1655). Ο Πέρης έφτασε στη Μήλο τον Ιανουάριο του 1656 και, μεταξύ των άλλων, ανέλαβε και διδάσκαλος του σχολείου που είχε ιδρύσει εκεί ο επίσκοπος Σέρρα. Μετά από προστριβές του με τον τελευταίο και αφού έληξεν η πεντάχρονη υποχρεωτική θητεία του στη Μήλο, ο Πέρης εγκρίση του Βατικανού, εγκαταστάθηκε το 1660 στη Σίφνο, όπου άνοιξε δικό του σχολείο με πολυάριθμους μαθητές.⁽³⁾ Στη Σίφνο έδιδασε επί τέσσερα χρόνια, απέκτησε την εμπιστοσύνη και την αγάπη του λαού στο πρόσωπο και το σπουδαίο έργο του, καθώς και την έντονη υποστήριξη του ορθοδόξου αρχιεπισκόπου Σίφνου Αθανασίου Μαρμαρά. Έχασε όμως, ύστερα από καταγγελίες του Σέρρα, την εμπιστοσύνη της Ρώμης και το Βατικανό διέταξε την αναχώρησή του από την εκκλησιαστική περιφέρεια της Λατινικής Επισκοπής των τριών νησιών Σίφνου, Κέας και Θερμιών. Ο αρχιεπίσκοπος Σίφνου Αθανάσιος βοήθησε τότε τον Πέρη και μια και η Σέριφος ήταν νησί της αρχιεπισκοπικής δικαιοδοσίας του (χωρίς μάλιστα εξάρτηση α-

1. SCPF/CONGREG. PARTICOL., Vol. 66, φ. 277.^R

2. «Λόγιος Ερμής», 1817, σ. 223, Παρανίκας «Σχεδιάσμα», 1867, σ. 173, Ευαγγελίδης «Σέριφος», 1909, σ. 140.

3. Σ.Μ. Συμεωνίδη «Ιστορικά έγγραφα Μήλου (1628—1685) από τα Αρχεία του Βατικανού», στα «Μηλιακά», τομ. Β' (1985), σσ. 119—124 (και σε ανάπτυπο).

πό το Βατικανό, αφού όλοι οι κάτοικοι του νησιού ήταν ορθόδοξοι), πρότεινε στους Σερίφιους δημογέροντες να τον μετακαλέσουν ως διδάσκαλο εκεί.⁽⁴⁾

2. Έτσι οι Σερίφιοι του έστειλαν την επόμενη πρόσκληση:

«Αντίγραφο από τα ελληνικά στα ιταλικά.

Σέριφος, 1664 Μαΐου 7,

Σύμφωνα με την επιθυμία που έχουμε, εμείς οι υπογεγραμμένοι, για την εκπαίδευση των παιδιών μας, τόσο στα γράμματα, όσο και στη χριστιανική διδασκαλία, και τις άριστες πληροφορίες μας για την αξιοπρέπεια και την εντιμότητα της αιδεσιμότητός σας, αποφασίσαμε όλοι ως ένας άνθρωπος να σας αποστείλουμε την παρούσα με την οποία σας παρακαλούμε θερμά να αναλάβετε το υψηλό αυτό έργο, τόσο για χάρη του Θεού, όσο και των ψυχών μας, ερχόμενος εδώ στο νησί μας για να διδάξετε τα παιδιά μας, όπως ακριβώς εδιδάξατε και εκείνα της Σίφνου. Επειδή δε κάθε εργασία πρέπει να ανταμείβεται, υποσχόμαστε στο όνομα της θρησκείας μας να σας πληρώνουμε για κάθε μαθητή ένα ρεάλι και έξι πινάκια σιτάρι το χρόνο. Για επιβεβαίωση των ανωτέρω υπογράψουμε ιδιοχειρως, και για λογαριασμό σκείνων που δεν γνωρίζουν γράμματα υπογράφω εγώ Μενέγος Γρυπάρης, καντζηλιέρης της Κοινότητάς.

ο οικονόμος
ο σακελλάριος
παπα Φίλιππος
παπα Ζουάνες Λιβανός
παπα Θεωδωρής
Αναγνώστης Ρώτας
Μενέγος Γρυπάρης
Γεώργιος Γαϊτάνης
Γεώργιος Μαγουλάς
Ζουάνες Μαγουλάς
Δημήτρης Ρώτας
Ανδρέας Παραξένος

4. Τα αναφερόμενα εδώ για τον Πέρη είναι μικρή περιλήψη από το έργο μου για την Παιδεία στη Σίφνο που ετοιμάζω για έκδοση.

Ζουάνες Πριβάς (;)

Παναγιώτης Λιβανός

Διάκος Σερμαρτίν πρωτονοτάριος
Σίφνου μετέφρασα.

Εμείς Αθανάσιος Μαρμαράς αρχιεπίσκοπος Σίφνου, Σέρφου, Νίου, Μυκόνου, Αστυπалаίας, Αμοργού, Ανάφης, Φολεγάνδρου, Σικίνου πιστοποιούμε ότι ο ανωτέρω υπογράφων Σερμαρτίν είναι ο έχων το δικαίωμα να συντάσσει πράξεις και αντίγραφα και να τα υπογράφει, πράγμα για το οποίο παρέχουμε πλήρη διαβεβαίωση.

+ ο Σίφνου Αθανάσιος». ⁽⁵⁾

3. Έτσι ο Πέρης, στα μισά του 1664, εγκαταστάθηκε στη Σέριφο και άρχισε να διδάσκει τους νέους. Σε ποιον χώρο στεγάσθηκε το σχολείο δεν είναι γνωστό. Οι μαθητές όμως προχωρούσαν ικανοποιητικά στα μαθήματα. Σχετική πληροφορία δίνει σε αναφορά, έτους 1665, ο δον Giovanni d' Aviano, dottor di Theologia e Filosofia: ο Πέρης αναγκάσθηκε να μεταβεί «στη Σέριφο, όπου άνοιξε σχολείο και, όπως λέγεται με μεγάλη απόδοση». ⁽⁶⁾ Δεν είναι επίσης γνωστό ποια ακριβώς μαθήματα εδίδασκε ο Πέρης. Είναι όμως βέβαιο ότι ήταν διδασκαλος με πανεπιστημιακή μόρφωση της εποχής εκείνης. Έτσι, θα πρέπει να εδίδασκε, ανάλογα και με τους μαθητές, στους αρχάριους τα στοιχεία της ελληνικής γλώσσας, στους δε προχωρημένους και θέματα μέσης παιδείας.

Η διδασκαλία του Πέρη στη Σέριφο σταμάτησε τον Μάρτιο του 1667. Τότε ακριβώς είχε πληροφορηθεί ότι στη Μήλο βρισκόνταν ο αποστολικός επισκόπος Sebastiani. Αμέσως επήγε στη Σίφνο και μαζί με τον αρχιεπίσκοπο Αθανάσιο επέρασαν στη Μήλο για να θέσουν υπόψη του Sebastiani το ζήτημα της άδικης δίωξης του από το Βατικανό, ώστε

5. SCPF/SC.ARCIP., Vol. 1, ^A φ. 251. ^R Η επιβεβαίωση του εγγράφου (που μετέφρασα στα ελληνικά) από τον αρχιεπίσκοπο Αθανάσιο, έγινε τον Μάρτιο του 1667 στη Μήλο, όπως γνωρίζω θετικά από άλλη πηγή.

6. SCPF/SOCG. 272, φ. 441. ^R

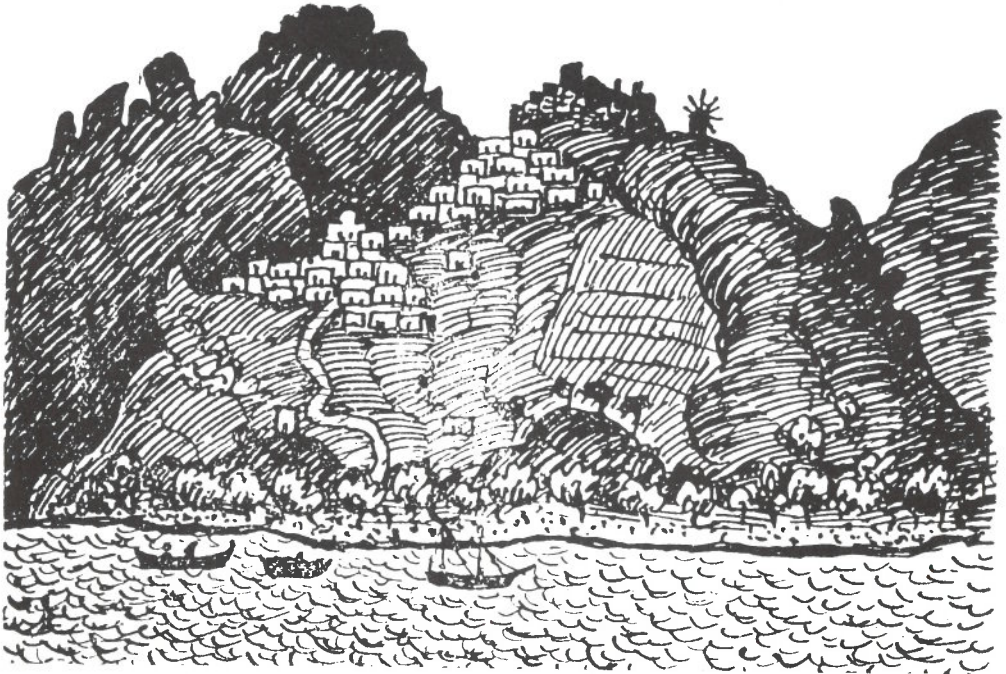
επιστρέφοντας στη Ρώμη ο αποστολικός επισκέπτης να εξηγήσει με λεπτομέρειες την αλήθεια.

4. Ο γραμματέας του Sebastiani σημείωσε στη σχετική έκθεση: «Ο δον Γεώργιος Πέρης από τη Σύρα, ευρισκόμενος στη Σέριφο, όπου διατηρεί σχολείο των ελληνοπαίδων, ελλείψει λατίνων, μαθαίνοντας πως ο αποστολικός επισκέπτης ήταν στη Μήλο, έσπευσε να τον συναντήσει. Εδήλωσε ότι στη Νιό κατοικούσε ένας αδελφός του ορθόδοξος, ο οποίος του παραχωρούσε μια εκκλησία αν ήθελε να πάει να μείνει εκεί. Ο σεβασμιώτατος, επειδή εγνώριζε ότι ο Πέρης ήταν τιμωρημένος από την Αγία Προπαγάνδα, του έδωσε προφορική άδεια να πάει. Τη συγκατάθεσή του παραχώρησε ύστερα από προσωπική παράσταση του ορθοδόξου μητροπολίτη Σίφνου και άλλων υποστηρικτών του και ύστερα από συστατικές επιστολές που παρουσίασαν ο ενδιαφερόμενος. Του επέτρεψε να εγκατασταθεί στη Νιό

για τη φροντίδα των λίγων εκεί λατίνων, μέχρι να τακτοποιηθεί το ζήτημά του από τη Ρώμη».⁽⁷⁾

Έτσι έκλεισε το σχολείο της Σεριφου, η λειτουργία του οποίου κράτησε για το διάστημα από Ιούν. 1664 μέχρι Μαρτίου 1667. Στη μικρή αυτή χρονική περίοδο αρκετοί νέοι Σεριφιοί πρέπει να έμαθαν ικανοποιητικά γράμματα, αφού ο Πέρης ήταν ένας σπουδαίος διδάσκαλος της εποχής του. Το περιεχόμενο, τέλος, της πρόσκλησης που έστειλαν σ' αυτόν οι Σεριφιοί, φανερώνει ότι οι τελευταίοι εγνώριζαν πολύ καλά την αξία και τη σημασία που είχε η μόρφωση των παιδιών τους και δεν αποκλείεται να φρόντιζαν πάντοτε γι' αυτήν. Δεν είναι όμως τίποτε γνωστό μια και κανένας Σεριφιος, ούτε από τους πολλούς σημερινούς επιστήμονες, δεν έχει ασχοληθεί με την έρευνα των Πηγών.

7. SCPF/VISITE, Vol. 32, φ. 152.^{RV}

Η Σέριφος. Παλιό σχέδιο του Φώτη Κόντογλου (1924).